

En eng syd for Ågerup på Røsnæs

Sump-Hullæbe, foto PH.

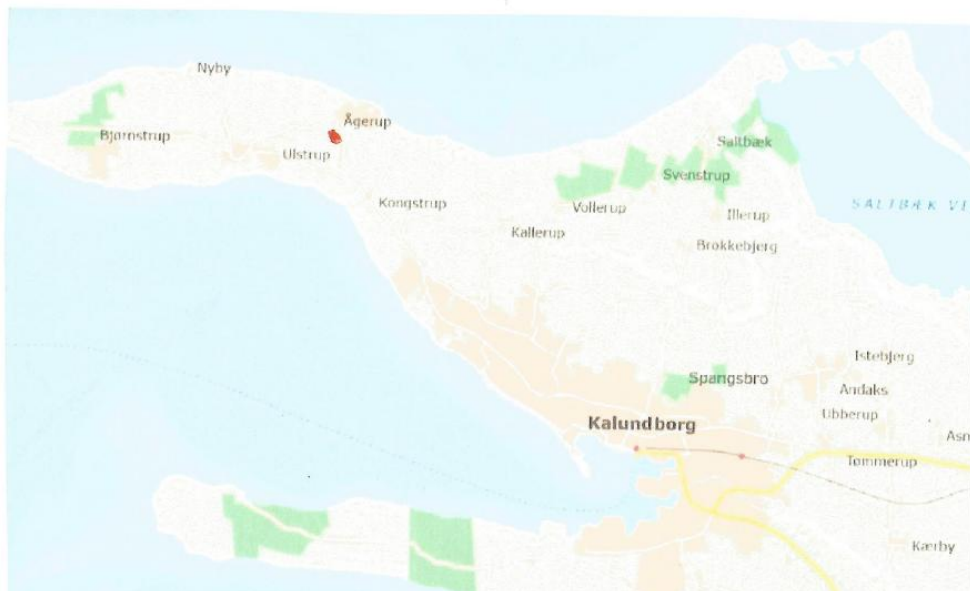

Maj-Gøgeurt, foto HGC.

**Hans Guldager Christiansen, Carsten Clausen og Palle Hansen
Oktober 2024**

INDLEDNING

Syd for Ågerup på Røsnæs ligger der en eng med mose og overdrev, som ejes af Palle Hansen og Joan Frederiksen, Ågerupvej 9, 4400 Kalundborg. De har ejet stedet siden 1984 og har behandlet grunden med stor hensyntagen til floraen, hvilket har givet det resultat, at der i dag vokser ganske mange orkidéer i rigkæret, se forsidefotos.

Figur 1. Palle og Joans grund lige syd for Ågerup på Røsnæs er markeret med rødt.

Ejendommen er på 6,3 ha. Heraf er hus og have mv. på 4.000 m². Grunden består foruden hus og have af et større overdrev, en hel del eng, to partier med mose og to små søer samt med lidt trævækst især mod syd, se figur 2 og 3. I rapporten her fortæller vi om stedets flora og om, hvordan Palle driver grunden for at tilgodese floraen.

VORES UNDERSØGELSE

Palle har holdt øje med floraen siden 1984. I 2024 har vi alle tre udarbejdet en floraliste over det med rødt markerede areal (figur 2), og vi har besøgt arealet mange gange. Vi følger navngivningen af planterne i "Nordens Flora" (Mossberg og Stenberg, 2020), og floralisten står bagerst i rapporten. Vi har også noteret fugle, sommerfugle mv., når vi stødte på dem.

DRIFTEN

Da Palle og Joan overtog grunden for 40 år siden, var jorden udenfor haven opdyrket. Det nuværende overdrev blev dyrket indtil år 2003. I dag bliver det meste af arealet slået selektivt om muligt to gange årligt, en gang i juni og en gang senere på sommeren eller i efteråret. Årets nedbørsmængde kan ændre på dette, da engene kan være så våde, at det ikke er muligt at

Figur 2. Ortofoto fra sommer 2022 med det undersøgte areal markeret med rødt.

køre på arealerne før sent, og sådan var det i 2024. Høet fra arealerne samles sammen og en del bruges til foder. Området med orkidéer slås først med le, når orkidéerne er afblomstret, og høet fjernes derefter, så vegetationen er kort og parat til orkidéernes vækst det følgende år. Palle slår også stier gennem arealerne, så enge og moser bedre kan overskues, se figur 2.

Centralt på grunden er gravet en sø, nok i 1987-88, også her slås stier, så man nemmere kan følge med i floraens udvikling (figur 2 og 8).

Figur 3. Beskyttede naturtyper på grunden: Eng: grøn, mose: rød, og sø: blå. Det hvide er overdrev. Efter "danmarksarealinformation.miljoeportal.dk".

ORKIDEERNE PÅ ENG OG I MOSE

Der vokser orkidéer flere steder på grunden, dels syd for den centrale sø, dels længere mod syd på eng og i mose.

Syd for den centrale sø vokser Maj-Gøgeurt i mængde, se foto på forsiden og figur 8, og i 2024 fandt Palle også nogle få Sump-Hullæbe her.

Længere mod syd findes den største bestand af Sump-Hullæbe. Her talte Palle 28 i blomst, og sidst i september 2024 stod mange af de 28 i frugt med fyldte kapsler, se figur 4. På engen mod syd var der i maj flere hundrede Maj-Gøgeurt. I mosen mod syd er der også Kødfarvet Gøgeurt (figur 5), i år taltes 5 stk.. Der findes også få eksemplarer af Skov-Hullæbe i bevoksningen imod sydøst.

En særlig trussel er sneglene (dræbersnegle), som gerne æder både stængler og frugter på orkidéerne. Derfor går Palle og Joan en runde både morgen og aften og slår snegle ihjel. I år har der været særligt mange, og pr. 24-9-2024 er der aflivet 54.816 snegle! Bestanden af Sump-Hullæbe er tidligere blevet gnavet helt væk, der har maximalt været 40 stk. på grunden.

Figur 4. Sump-Hullæbe med fyldte frøkapsler, september 2024.

EKSTREMRIGKÆR

Ekstremrigkær er en meget værdifuld kærtype. I 1987 påbegyndte Skov- og Naturstyrelsen en overvågning af de danske ekstremrigkær (Wind 1987). Definitionen på denne form for kær er, at der findes mindst en af arterne Sump-Hullæbe, Butblomstret Siv, Melet Kodriver, Mygblomst, Pukkellæbe, Sort Skæne, Langakset Trådspore eller Rust-Skæne. Er blot én af arterne til stede, adskilles kæret fra de såkaldte overgangsrigkær. Ved denne første gangs kortlægning blev der fundet 207 lokaliteter i Danmark, og yderligere skulle 59 lokaliteter undersøges nærmere.

I 1997 blev ekstremrigkærene igen overvåget, og antallet omfattede nu 405 lokaliteter (Wind 1998). I Kalundborgs gamle kommune kendte vi i 1990'erne til 3 ekstremrigkær, nemlig et lige nord for Bjørnstrup, (Gadevang), et ved Kallerupgård ved Kallerup Teglværk (Christiansen et al. 1995), og engen her syd for Ågerup. Desuden er der ganske mange ekstremrigkær på Saltbæk Vig, og de største er blandt Danmarks rigeste.

Rigkæret på Ågerupvej 9 blev til et ekstremrigkær ca. i 1993, hvor 2 Sump-Hullæbe indvandrede på engen. Siden er bestanden gået op og ned, bl.a. fordi dræbersnegle æder både planter og frugter.

Figur 5. Kødfarvet Gøgeurt fra mosen mod syd, maj 2024.

De øvrige ekstremrigkær på Røsnæs har det ikke godt. Ekstremrigkæret nord for Bjørnstrup besøgte vi flere gange i 1993, og vi talte bl.a. 1093 blomstrende skud af Sump-Hullæbe (Hansen og Christiansen 1993). I dag er kæret totalt groet til i Stor Nælde og Tagrør, og kæret har ikke været græsset i mindst 10 år (Palle Hansen). Ved Kallerup Teglværk var der ca. 200 Sump-Hullæber i en råstofgrav i hvert fald i 2007. I dag er stedet meget tilgroet. Der er opstillet et jagtskjul, og Palle kender ikke nuværende ejer og ville ikke gå derind (2024). Engen syd for Ågerup er os bekendt det eneste tilbageværende ekstremrigkær på Røsnæs.

FLORAEN

Det fremgår af floralisten bag i rapporten, at vi har fundet i alt 135 urter og 45 buske og træer på det undersøgte område (figur 2). Der er ingen Nationalt rødlistede arter og kun 2 arter er regionalt Rødlistede. Derimod er der en del positiv-arter.

Regionalt rødlistede arter

Storblomstret Kodriver er regionalt rødlistet som Næsten Truet (NT) (Leth 2006). Det er kun i Vestsjælland, at arten er ualmindelig, mens den er ret almindelig i Sydvestjylland og på nogle af Øerne (Hartvig 2015). På Asnæs er Storblomstret Kodriver hyppig i skovene, ellers er den nærmest manglende i Vestsjælland. Sjovt nok findes også krydsningen Storblomstret x Fladkravet Kodriver på grunden, figur 7. Småbladet Elm regnes af Leth (2006) også som en regionalt rødlistet art, der er

Figur 6. Fra grundens sydvestlige hjørne og mod nordøst med den centrale sø i mellemgrunden og Ågerupvej 9 i baggrunden, marts 2024.

Næsten Truet (NT). Arten regnes for at være plantet flere steder i Vestsjælland, men her på grunden og på Røsnæs i øvrigt vokser den ofte spontant.

Overdrevet (figur 6) er som nævnt dyrket til indtil for 21 år siden, og det er stadig domineret af almindelige og høje græsarter som Alm. Hundegræs, Alm. Rajgræs, Blød Hejre og Draphavre. Det er ikke klassificeret som et §3 overdrev, figur 3.

Positiv-arter

Eng og mose er til gengæld klassificeret som §3 områder, se figur 3. Her findes en del arter, som er knyttet til beskyttede eller typiske naturtyper og som indikerer god naturkvalitet, de såkaldte positiv-arter (Leth 2006), se tabellen på næste side.

Figur 7. Krydsningen Storblomstret x Fladkravet Kodriver fra overdrevet, Ågerupvej 9.

Positiv-art	Kategori
Alm. Fredløs	AP
Blågrå siv	UP
Engkarse	HP
Gul Frøstjerne	AP
Harril	AP
Hulkravet Kodriver	AP
Hunde-Hvene	UP
Håret Star	AP
Kornet Stenbræk	AP
Kær-Dueurt	AP
Kær-Padderok	AP
Kær-Snerre	AP
Kær-Trehage	AP
Kødfarvet Gøgeurt	AP
Langbladet Ranunkel	HP

Liden Lærkespore	HP
Maj-Gøgeurt	HP
Mark-Frytle	AP
Merian	HP
Nyrebladet Ranunkel	AP
Skov-Hullæbe	AP
Stor Knopurt	AP
Stor Skjaller	HP
Sump-Hullæbe	SP
Vand-Mynte	AP
Vellugtende Gulaks	AP

Tabel 1. Positiv-arter fra engen syd for Ågerup

AP: Alm. positiv-art

HP: Hist-og-her positiv-art

UP: Ualmindelig positiv-art

SP: Sjælden positiv-art

28 positiv-arter er ikke så mange. Det er orkidéerne, som er de mest iøjnefaldende arter i eng- og moseområderne på grunden. Hvor jorden skubbes op i muldvarpe- eller mosegriseskud ses den at være fuld af skalgrus eller mergel (kalk), hvilket givetvis er gavnligt for orkidéerne.

Figur 8. Maj-Gøgeurt syd for det centrale vandhul (sø) og med slået sti til venstre.

Tidligere er der fundet Gul Bartsie på grunden. Palle fandt den i 1990, og den var til stede i hvert fald til 1998. Tidligere har Gul Bartsie i Danmark vokset ved Fil Sø i Vestjylland, hvor den blev fundet i 1923, og den fandtes stadig her i 1961, men er ikke siden genfundet. Den blev anset for forsvundet fra Danmark, indtil den blev genfundet her syd for Ågerup (Christiansen og Hansen 1999). I Atlas Flora Danica undersøgelsen er den fundet i alt i 6 ruder i Vestjylland og på Sjælland (Hartvig 2015). I Rødliste 2019 anses den for at være indslæbt til landet, og den er derfor ikke rødlistet.

SAMMENFATNING

Syd for Ågerup på Røsnæs ligger der et ekstremrigkær med enge og moser, hvor floraen er bemærkelsesværdig. Vi har i 2024 talt Maj-Gøgeurt i hundredvis, 28 Sump-Hullæbe, 5 Kødfarvet Gøgeurt samt nogle få Skov-Hullæbe. Dertil findes der 26 positiv-arter, her i blandt gode arter fra kær og mose som f.eks. Blågrå Siv og Langbladet Ranunkel.

Ejernes pleje af kær og eng er særdeles hensigtsmæssig for orkidéerne, og det er ligeledes vigtigt, at de mange dræbersnegle bekæmpes, da de ellers æder orkidéerne. Forekomsten af Sump-Hullæbe gør, at kæret er et såkaldt ekstremrigkær, hvilket os bekendt er det eneste på Røsnæs i øjeblikket.

Tak

Tak til Joan og Palle fordi vi måtte kigge nærmere på deres dejlige ejendom, og fik lejlighed til at botanisere på området.

Også tak til Anne Bronée for teknisk support til rapporten. Eventuel henvendelse vedrørende rapporten kan ske til Carsten Clausen, carstenbclausen@hotmail.dk

LITTERATUR

Christiansen, Hans Guldager; Palle Hansen og Birger Prehn 1995: De vilde orkidéer ved Kalundborg. – Upubliceret.

Christiansen, Hans Guldager og Palle Hansen 1999: Gul Bartsie igen i Danmark. – URT maj 1999 side 53-54.

Hansen, Palle og Hans Guldager Christiansen 1993: Et ekstremrigkær nord for Bjørnstrup, Røsnæs. -Upubliceret.

Hartvig, Per 2015: Atlas Flora Danica. – Gyldendal

Leth, Peter 2006: Status for Vestsjællands Flora 2006. - På Dansk Botanisk Forenings hjemmeside.

Mossberg, Bo og Lennart Stenberg 2020: Nordens Flora. – Gyldendal. Oversat til dansk og bearbejdet af Jon Feilberg.

Wind, Peter 1987: Overvågning af ekstremrigkær 1987. – Skov- og Naturstyrelsen, Miljøministeriet.

Wind, Peter 1997: Overvågning af ekstremrigkær. Naturovervågning. Danmarks Miljøundersøgelser. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 73.

Floraliste m.m.

Aften-Pragtstjerne
 Ager-Kål
 Ager-Padderok
 Ager-Snerle
 Ager-Tidsel
 Alm. Agermåne
 Alm. Bjørneklo
 Alm. Brunelle
 Alm. Fredløs
 Alm. Guldstjerne
 Alm. Hulsvøb
 Alm. Hundegræs
 Alm. Hønsetarm
 Alm. Katost
 Alm. Kvik
 Alm. Kællingetand
 Alm. Rajgræs
 Alm. Rapgræs
 Alm. Skjolddrager
 Bidende Ranunkel
 Bleggul Snerre
 Blød Hejre
 Blød Storkenæb
 Blåhat
 Blågrå Siv
 Bredbladet Dunhammer
 Burre-Snerre
 Cikorie
 Draphavre
 Døvnælde
 Eng-Kabbeleje
 Engkarse
 Eng-Nellikerod
 Eng-Rapgræs
 Eng-Rottehale
 Eng-Rævehale
 Feber-Nellikerod
 Fladfrugtet Vandstjerne
 Fløjlsgræs
 Foder-Vikke
 Glanskapslet Siv
 Glat Ærenpris
 Gold Hejre
 Grå-Bynke
 Gul Frøstjerne
 Gul Iris
 Gul Kløver
 Gåsepotentil
 Harril
 Hjortetrøst
 Horse-Tidsel
 Hulkravet Kodriver
 Hulkravet Kodriver X
 Storbloomstret Kodriver
 Humle-Sneglebælg
 Hunde-Hvene
 Hvas Randfrø
 Hvid Anemone
 Hvid Dueurt
 Hvid-Kløver
 Hvid Snerre
 Høst-Borst
 Håret Star
 Kantet Dueurt
 Kattehale
 Kløftet Storkenæb

Knoldet Brunrod
 Knold-Ranunkel
 Knæbøjlet Rævehale
 Kornet Stenbræk
 Korsknop
 Krat-Ærenpris
 Kruset Skræppe
 Krybende Potentil
 Kryb-Hvene
 Kæmpe-Svingel
 Kær-Dueurt
 Kær-Padderok
 Kær-Snerre
 Kær-Trehage
 Kødfarvet Gøgeurt
 Lancet-Vejbred
 Langbladet Ranunkel
 Lav-Ranunkel
 Liden Andemad
 Liden Lærkespore
 Løgekarse
 Lådden Dueurt
 Maj-Gøgeurt
 Manna-Sødgræs
 Mark-Forglemmigej
 Mark-Frytle
 Mark-Ærenpris
 Marts-Viol
 Merian
 Muse-Vikke
 Mælkebøtte sp.
 Nyrebladet Ranunkel
 Nælde-Klokke
 Opret Hønsetarm
 Prikbladet Perikon
 Rejnfan
 Ru Svinemælk
 Rød Svingel
 Rød Tandbæger
 Rød Tvetand
 Rød-Kløver
 Rørgræs
 Skov-Hullæbe
 Skov-Løg
 Skov-Star
 Skærm-Vortemælk
 Smalbladet Vikke
 Småblomstret Balsamin
 Småkronet Gedeskæg
 Sodfrugtet Pindsvineknap
 Stinkende Storkenæb
 Storbloomstret Kodriver
 Stor Knopurt
 Storkronet Ærenpris
 Stor Nælde
 Stor Skjaller
 Sump-Hullæbe
 Sylt-Star
 Tagrør
 Tigger-Ranunkel
 Tofrøet Vikke
 Tusindfryd
 Vand-Mynte
 Vand-Pileurt
 Vedbend-Ærenpris
 Vejbred-Skeblad
 Vellugtende Gulaks
 Vild Gulerod

Vild Kørvel
 Vorterod

Træer/buske

Ahorn
 Alm. Hvidtjørn
 Alm. Hylde
 Alm. Liguster
 Alm. Røn
 Alm. Snebær
 Ask
 Benved
 Bittersød Natskygge
 Bånd-Pil
 Dun-Birk
 Engriflet Hvidtjørn
 Fuglekirsebær
 Glat Hunderose
 Grøn El
 Grøn Pil
 Grå-El
 Grå-Pil
 Guld-Pil
 Hassel
 Have-Ribs
 Have-Æble
 Hvid-Pil
 Korbær
 Krybende Kornel
 Kræge
 Kvalkved
 Mangeblomstret Rose
 Mirabel
 Navr
 Rød-El
 Rød Snebær
 Selje-Pil
 Selje-Røn
 Skov-Elm
 Slåen
 Småbladet Elm
 Stilk-Eg
 Taks
 Syren
 Valnød
 Vedbend
 Vinter-Eg
 Vorte-Birk
 Østrigsk Fyr

Fugle

Allike
 Bogfinke
 Broget fluesnapper
 Fasan
 Gransanger
 Gråand
 Gråkrage
 Gærdesmutte
 Gøg
 Musvit
 Nattergal
 Ravn
 Ringdue
 Rørhøg
 Råge

Sanglærke
 Solsort
 Stor Flagspætte
 Stær
 Tornsanger

Sommerfugle

Admiral
 Aurora
 Citronsommerfugl
 Dagpåfugleøje
 Græsrandøje
 Lille kålsommerfugl
 Okkergul Pletvinge
 Okkergul Randøje
 Skovrandøje
 Stor Kålsommerfugl

Andet

Brun frø sp.
 Firepletlet Libel
 Hare
 Hvepseedderkop
 Rådyr
 Snog
 Stor Vandsalamander
 Vandnymfe
 Vårmusseron